

Zakład Podstaw Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn
Instytut Podstaw Budowy Maszyn
Wydział Samochodów i Maszyn Roboczych
Politechnika Warszawska

dr inż. Benedykt Ponder
dr inż. Szymon Dowkontt

Laboratorium Podstaw Konstrukcji Maszyn

Instrukcja do ćwiczenia 8:

Badanie wpływu obciążenia na sprawność przekładni falowej

(rok II, semestr 4)

(do użytku wewnętrznego)

Warszawa 2017
Wersja: 20170504-01

Ta strona jest intencjonalnie pusta

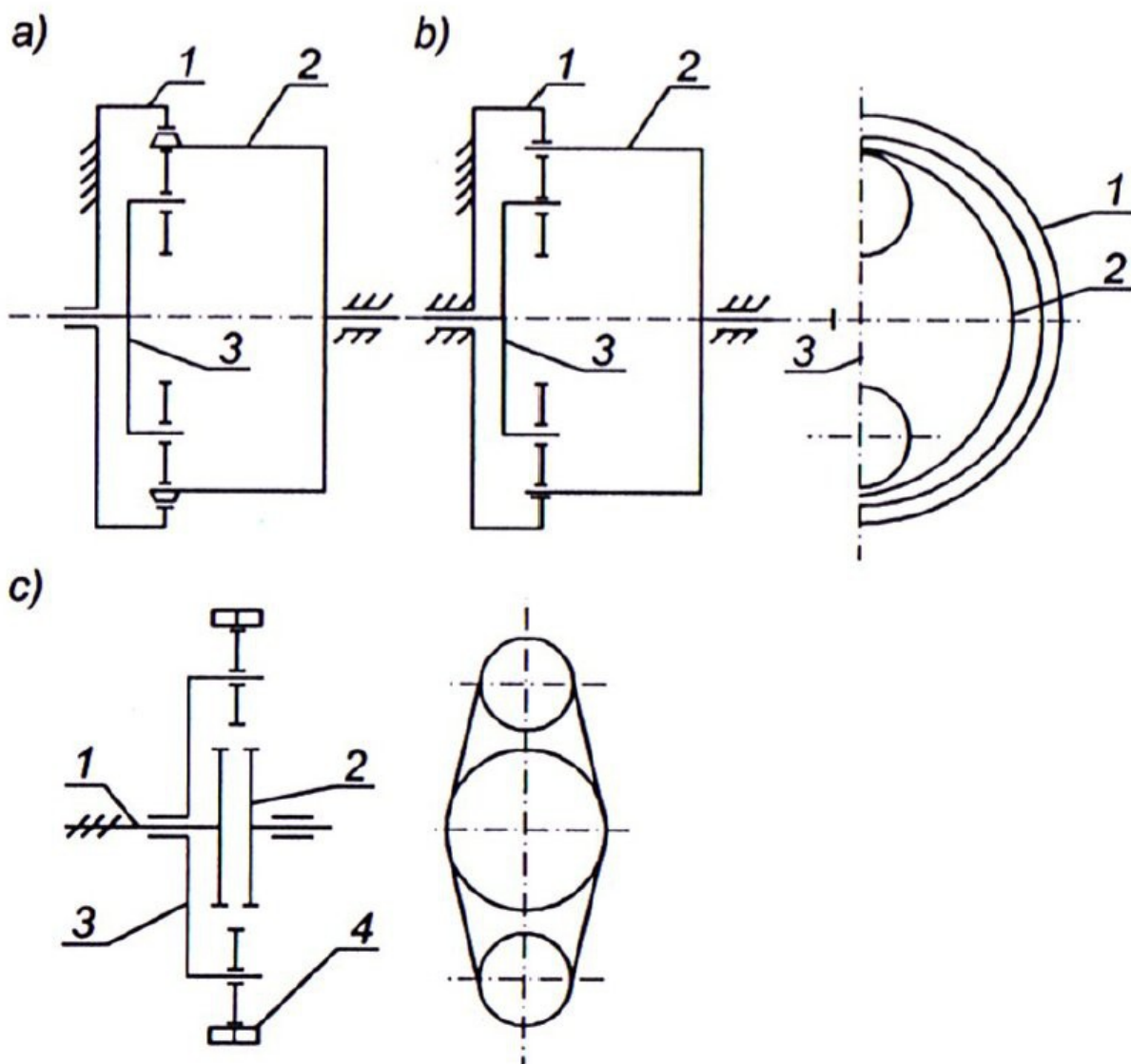
Ćwiczenie 8

Badanie wpływu obciążenia na sprawność przekładni falowej

1.1. Wstęp

Ogólnie, ze względu na sposób przenoszenia obciążenia, przekładnie falowe można podzielić na zębate, cierne i łańcuchowe.

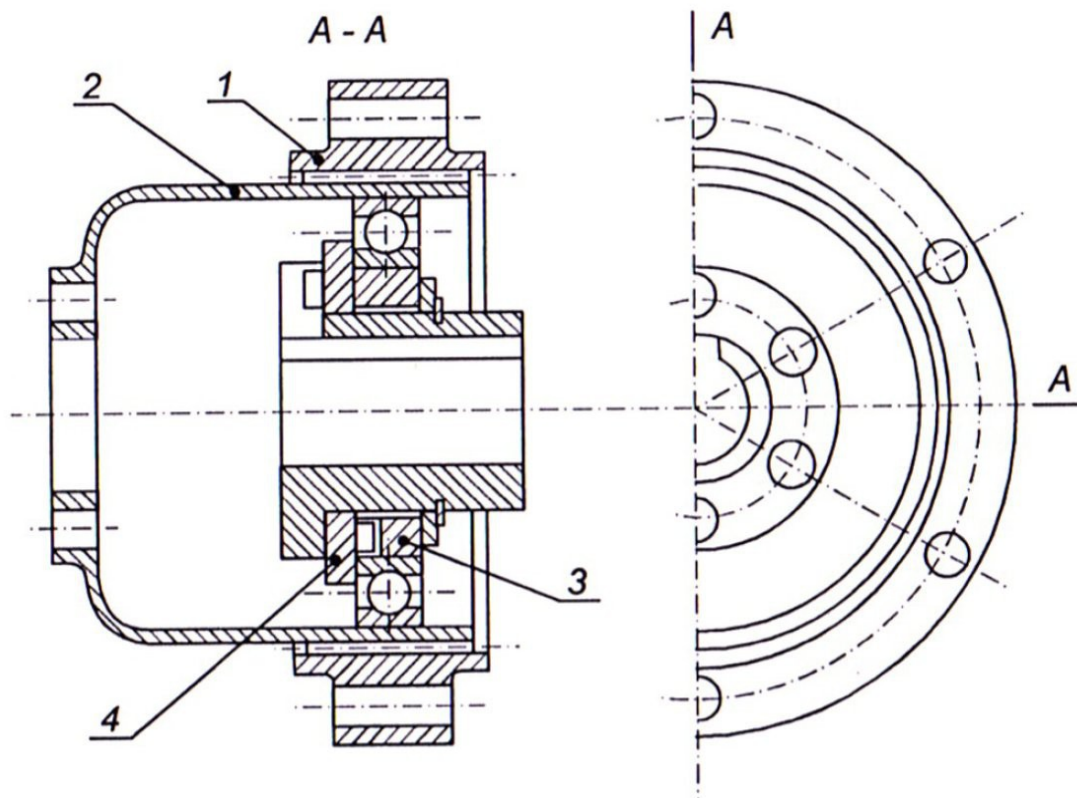
Schematy kinematyczne tych przekładni przedstawia rys. 1.

Rys. 1. Schematy przekładni falowych: a) zębatej, b) cierniej, c) łańcuchowej: a, b: 1 - koło sztywne, 2 - element podatny, 3 - generator fali; c: 1 - koło nieruchome, 2 - koło ruchome, 3 - generator, 4 - łańcuch.

W każdej z nich można wyróżnić trzy podstawowe elementy, tj. koło sztywne, element podatny i generator fali. W przypadku zębatych przekładni falowych koło sztywne i wieniec podatny są sprzężone kształtowo - za pomocą zębów, w przypadku przekładni ciernych następuje sprzężenie cierne, natomiast w łańcuchowych przekładniach falowych koła sztywne i ruchome są sprzężane za pomocą łańcucha rolkowego.

Budowę i zasadę działania zębatej przekładni falowej przedstawia rys. 2.

Rys. 2. Budowa zębataj przekładni falowej (opis w tekście).

Najprostsza zębata przekładnia falowa składa się z wewnętrznje użębionego koła sztywnego (1), zewnętrznje użębionego wieńca podatnego (2) i generatora (3) wywołującego odkształcenia wieńca zębatego. Najczęściej stosowany jest generator dwufalowy, deformujący wieńiec podatny na owal o kształcie zbliżonym do elipsy. Na osi dużej owalu następuje zazębienie kół, a na osi małej zęby mijają się z określonym luzem wierzchołkowym. Generator (3) zazwyczaj wykonywany jest w postaci krzywki napędzanej poprzez sprzęgło Oldhama (4).

Najbardziej obciążonym elementem przekładni jest cienkościenna tuleja podatna, podlegająca ciągłej deformacji. Grubość podatnego wieńca w strefie użębionej wynosi około $0,014 d$, natomiast grubość części gładkiej tulei wynosi około $0,009 d$, gdzie d oznacza średnicę podziałową nieodkształconego (kołowego) wieńca zębatego. Zazębienie wykonywane jest najczęściej o zarysie ewolwentowym (rzadziej prostym lub innym) o modułach o d 0,1 do 1 (1,5) mm.

W budowanych przekładniach podziałki użębienia wewnętrznego koła sztywnego i użębienia zewnętrznego wieńca podatnego są zazwyczaj równe, chociaż warunek ten nie musi być spełniony. Różne natomiast muszą być liczby zębów w obu kołach, dzięki czemu podczas ruchu generatora następuje obtaczanie się elementu podatnego wewnątrz wieńca sztywnego (czyli wywołany jest ruch obrotowy cienkościennej tulei). W zębataj przekładni falowej różnica liczb zębów w kole sztywnym i podatnym zwykle równa jest liczbie generowanych fal.

Przełożenie jednostopniowej przekładni przy nieruchomym kole sztywnym wynosi:

$$u = \frac{z_2}{z_1 - z_2} \quad (8.1)$$

gdzie: z_1 — liczba zębów koła sztywnego,
 z_2 — liczba zębów wieńca podatnego.

W przypadku nieruchomego wieńca podatnego przełożenie wynosi:

$$u = \frac{z_2}{z_2 - z_1} \quad (8.2)$$

Zębate przekładnie falowe charakteryzują się wieloma zaletami. Główne z nich to: możliwość uzyskiwania dużego przełożenia ($u = 80 \div 300$) w jednym stopniu, zwarta budowa, prosta konstrukcja, stałe przełożenie, mała masa, cichobieżność, współosiowość wału czynnego i biernego, duża liczba par zębów współpracujących przy małych prędkościach wejścia w przypór, możliwość uzyskiwania rozwiązań hermetycznych, możliwość budowy nawrotnych przekładni „bezluzowych”.

Mimo wielu istotnych zalet przekładnie te jak dotychczas nie znalazły powszechnego zastosowania w budowie maszyn. Jest to związane ze znacznymi trudnościami technologicznymi, jakie pojawiają się podczas wykonania odkształcalnego wieńca zębatego oraz z wysokim jego kosztem. Są one stosowane w przypadkach technicznie i ekonomicznie uzasadnionych. Znajdują bardzo szerokie zastosowanie w technice kosmicznej i wojskowej (w mechanizmach raket, pojazdów kosmicznych), w układach automatycznej regulacji, a przede wszystkim w robotyce.

Dla tych potrzeb są budowane zazwyczaj zębate przekładnie falowe, charakteryzujące się podwyższoną dokładnością i płynnością ruchu, wysoką trwałością i niezawodnością. Wykorzystywanie tego typu przekładni w kosmonautyce oraz budowie różnego rodzaju robotów przemysłowych spowodowało, szczególnie w ostatnich latach, szybki rozwój konstrukcji i technologii ich wykonania.

Obecnie dość powszechnie buduje się również przekładnie falowe ogólnego przeznaczenia. Mają one zastosowanie w różnego rodzaju mechanizmach napędowych o dużych przełożeniach, np. w mechanizmach obrotu koparek, dźwigów budowlanych, w obrabiarkach itp.

1.2. Cel ćwiczenia

Głównym celem ćwiczenia jest poznanie budowy i zasady działania zębatej przekładni falowej oraz ustalenie wpływu wielkości obciążenia na jej sprawność. W czasie ćwiczenia będą również określone podstawowe parametry pracy przekładni falowych spełniających różne funkcje w układzie napędowym, to jest funkcję reduktora lub multiplikatora.

1.3. Stanowisko badawcze

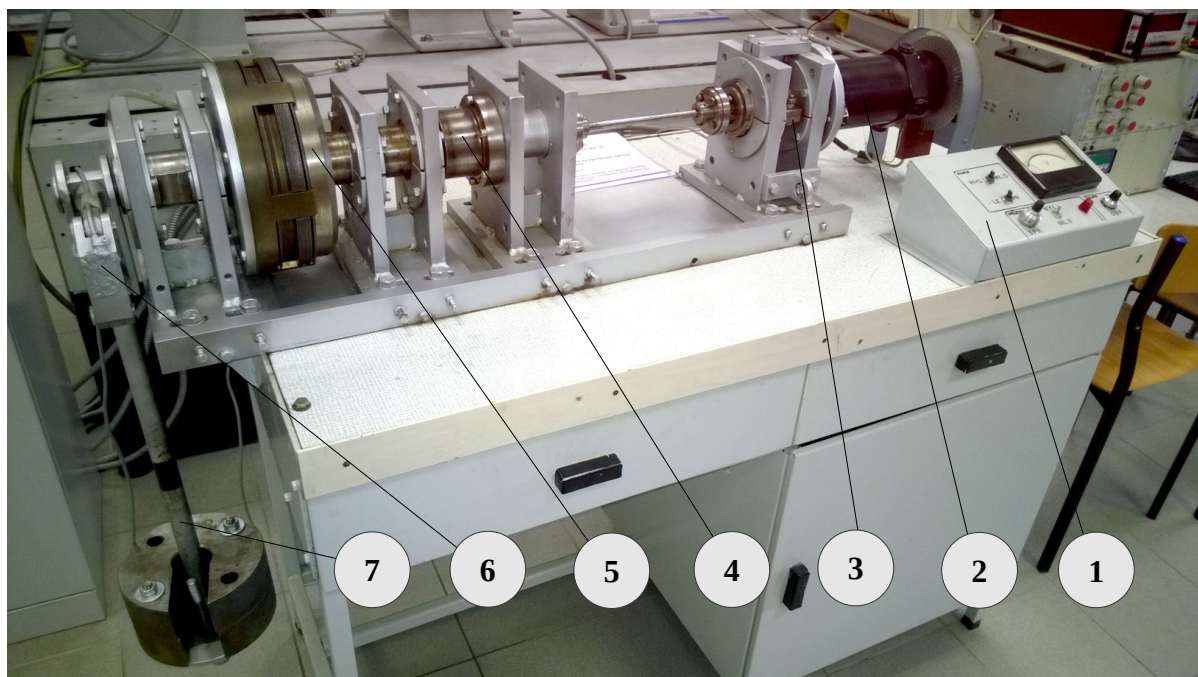
Widok stanowiska badawczego przedstawia rys. 3. Budowę stanowiska i jego możliwości badawcze omówiono w pracy [1]. Umożliwia ono badanie następujących parametrów i charakterystyk pracy przekładni:

- stałej sprężystości,
- luzu zwrotnego,
- momentu oporowego,
- statycznego i dynamicznego stanu naprężenia podatnej tulei obciążonej i nieobciążonej,
- wyznaczenie prędkości rezonansowej maksymalnej prędkości obrotowej przekładni,
- badanie wpływu stopnia zużycia na dokładność kinematyczną i trwałość przekładni,
- wyznaczenie sprawności przekładni pracującej jako reduktor i multiplikator,
- badanie trwałości przekładni.

W stanowisku można wyróżnić następujące zespoły:

- zespół napędowy składający się z silnika elektrycznego prądu stałego wraz z układem sterującym umożliwiającym płynną regulację prędkości obrotowej,

- zespół przekładni falowej pracującej jako reduktor,
- zespół hamujący składający się z sprzęgła elektromagnetycznego oraz ramienia z obciążeniem.

Rys. 3. Widok ogólny stanowiska (1 - panel sterowania, 2 - silnik, 3 - układ momentomierza napędu, 4 - badana przekładnia, 5 - sprzęgło układu obciążenia, 6 - układ momentomierza obciążenia, 7 - ramię z obciążeniem).

Konstrukcja zespołu hamującego umożliwia osiągnięcie w trakcie jednego cyklu pracy przekładni zmiennego obciążenia w zakresie od 0 do $N_{\max}$. Stanowisko w celach dydaktycznych zostało wyposażone w obciążniki umożliwiające osiągnięcie $N_{\max} = 110 \text{ Nm}$.

1.4. Układ pomiarowy

Stanowisko badawcze zostało tak zaprojektowane aby był możliwy pomiar obrotowych momentów wejściowych i wyjściowych przekładni pracującej jako reduktor, co umożliwia między innymi badanie sprawności przekładni przy różnych prędkościach obrotowych i różnych obciążeniach.

Do pomiaru momentów skrętnych zastosowano metodę tensometryczną. Miejsca zamocowania siłomierzy tensometrycznych pokazano na rys. 3. Sygnały odwzorowujące stan obciążenia pochodzące z tensometrów, odpowiednio wzmacnione przez mostek i poddane konwersji analogowo – cyfrowej, są rejestrowane przez komputer.

Do pomiaru prędkości obrotowej zastosowano układ fotoelektryczny współpracujący z częstotściomierzem.

Szczegóły obsługi stanowiska i toru pomiarowego są wyjaśniane podczas zajęć przez prowadzącego ćwiczenie.

1.5. Sposób wykonania ćwiczenia

Mostek tensometryczny powinien być włączony około pół godziny przed rozpoczęciem badań. Mostek tensometryczny jest wytarowany (tzn. wskazuje 0) dla stanu, w którym przekładnia

nie jest obciążona i napęd stanowiska jest wyłączony. Nie należy zmieniać ustawień mostka.

Badania sprawności przekładni falowych należy wykonać dla wskazanych przez prowadzącego zakresów zmian obciążenia i prędkości. Pomiary można wykonać tylko w obecności prowadzącego ćwiczenie. Po przeprowadzeniu badań opracować i przeanalizować uzyskane wyniki. W sprawozdaniu oprócz wyników, należy zamieścić merytoryczne wnioski wynikające z badań.

Kolejność czynności przy wykonywaniu ćwiczenia:

- Wyzerować tor pomiarowy (w oprogramowaniu rejestrującym dane pomiarowe).
- Upewnić się, że sprzęgło załączające obciążenie jest wyłączone.
- Włączyć napęd stanowiska. Ustawić żadaną prędkość obrotową.
- Rozpocząć rejestrację danych.
- Włączyć sprzęgło obciążenia. Zachować szczególną ostrożność i nie przebywać w pobliżu ramienia z obciążnikami. Uważać, aby przewody toru pomiarowego nie zaplątały się w mechanizm obciążenia.
- Po wykonaniu pełnego obrotu przez ramię z obciążnikami wyłączyć sprzęgło obciążenia.
- Zakończyć rejestrację i zabezpieczyć dane.
- Wyłączyć napęd stanowiska.
- Zmienić kierunek obrotów silnika (przełącznikiem).
- Powtórzyć w/w czynności dla pozostałych, zadanych prędkości obrotowych.
- Po zakończeniu pomiarów i omówieniu ich wyników obliczyć dla zadanych punktów pomiarowych sprawność przekładni.
- Wykonać wykresy, wyciągnąć wnioski, opracować sprawozdanie.

1.6. Obowiązujący zakres wiadomości do zaliczenia ćwiczenia

1. Znajomość konstrukcji i zastosowań przekładni falowych.
2. Znajomość sposobu obliczania przełożeń przekładni falowych i planetarnych.
3. Znajomość pojęcia sprawności mechanicznej i związanych z tym wzorów obliczeniowych.

1.7. Literatura

- [1] Wiesław Ostapski: Stanowisko do badań przekładni falowych. XIII Sympozjon PKM, Świnoujście 1987.
- [2] Wiesław Ostapski: „Przekładnie falowe”, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2011.

Ta strona jest intencjonalnie pusta

1.8. Wzór sprawozdania

Ćwiczenie 8: Badanie wpływu obciążenia na sprawność przekładni falowej Data: .....

Zakład Podstaw Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn PW

Grupa: ..... Zespół: ....

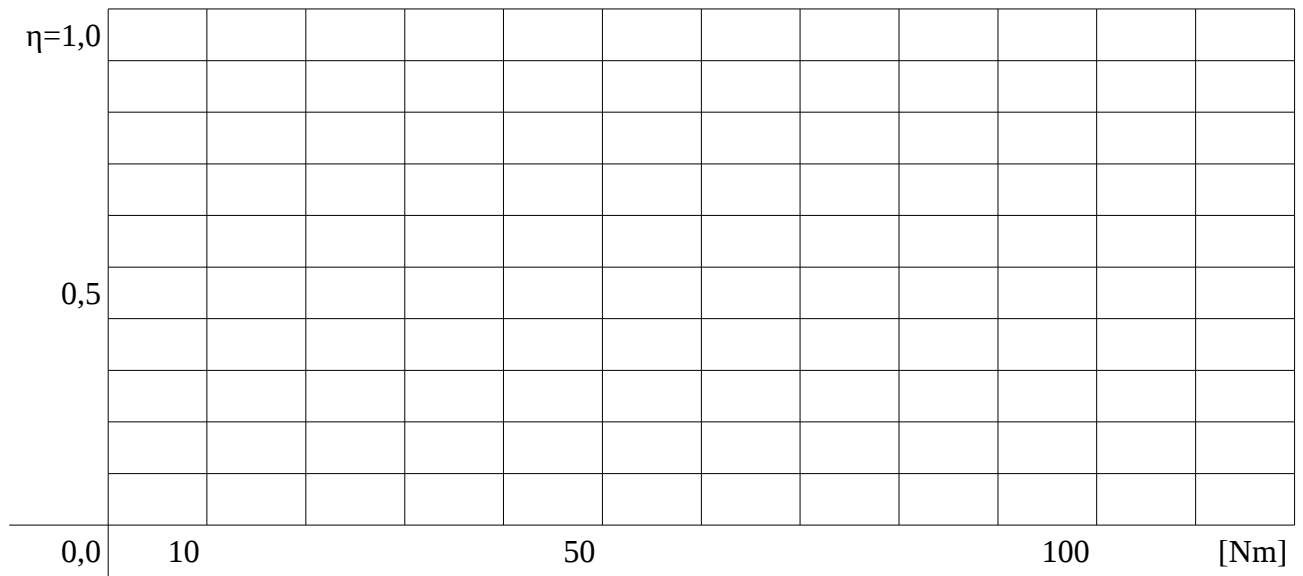
1. Skład zespołu:

1.	6.	11. ....
2.	7.	12. ....
3.	8.	13. ....
4.	9.	14. ....
5.	10.	15. ....

2. Wyniki pomiarów i obliczeń:

L.P.	Prędkość obrotowa [obr/min.]	M_s [Nm] Napędu	M_s [Nm] Obciąż.	Sprawność (η)
1.	$n_1 = \dots\dots\dots$			
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.	$n_2 = \dots\dots\dots$			
10.				
11.				
12.				
13.				
14.				
15.				
16.				
17.	$n_3 = \dots\dots\dots$			
18.				
19.				
20.				
21.				
22.				
23.				
24.				

3. Wykres sprawności przekładni w funkcji momentu skręcającego jej obciążenia:

4. Wnioski: